

מדת בדת

שיעור חזק חיוני בדרך קצרה

לע"נ מרן רבי שלמה זלמן בן רבי חיים ליב אויערבאך זצוק"ל
הערות והנצחות ט"ל 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 344 פרשת כי תשא תשע"ט

חולין פז-צג

שנינו שמשקה טבול יום והמשקים היוצאים ממנו הם כמשקים שהוא נוגע בהם,

דף פח והמשקים הללו לא מטמאים ושאר טמאים בין קלים ובין חמורים המשקים היוצאים מהם כאילו הם נגעו בהם והם טמאים כראשון לטומאה חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה כמעיינות הזב, ולכאורה קלים הכוונה שרץ זוב, וחמורים מת, ויש לדחות שקלים זה שרץ וחמורים זה זב ודוקא זב גזרו רבנן טומאה שאנשים לא נבדלים ממנו אך ממת אנשים נבדלים ולכן לא גזרו בו טומאה.

שנו בברייתא שמהפסוק וכסהו לומדים שהדם שניתו ושעל הסכין חייב לכסותו ור' יהודה אמר שזה רק כשאין שם אלא הדם הזה אך אם יש דם נוסף פטור מלכסות, ובברייתא נוספת שנינו שלומדים מוכסהו שכל דמו חייב לכסותו ולמדו מכאן שהדם שניתו ושעל כתלי בית השחיטה חייב לכסותו ואמר רשב"ג שכל זה כשלא כסה את דם הנפש אך אם כבר כסה את דם הנפש פטור מלכסות ונחלקו שרבנן סוברים שדמו משמע כל דמו ור' יהודה סובר דמו ואפילו מקצת דמו ורשב"ג סובר דמו המיוחד שהוא דם הנפש.

משנה כמה מכסים ובמה לא: מכסים בזבל דק ובחול דק ובסיד ובחרסית ובלבינה ומגופה שכתשם אך לא מכסים בזבל גס ובחול גס ובלבינה ומגופה שלא כתשם, ולא יכפה עליו את הכלי ורשב"ג אומר כלל שכל דבר שיכול לגדל צמחים יכול לכסות בו ומה שאינו מגדל צמחים לא יכסה בו. **גמרא** רבה בר בר חנה מבאר בשם ר' יוחנן שחול דק נקרא כשהיוצר לא צריך יותר לכתשו ויש ששנו את דברי ר' יוחנן על הסיפא שלא מכסים בזבל גס ובחול גס ואמר ר' יוחנן שגם נקרא כשהיוצר צריך לכתשו והנ"מ בין הלשונויות היא באופן שצריך ולא צריך לכתשו כגון שהוא נפרך בידיו.

שנו בברייתא שכשכתוב בפסוק וכסהו אין הכוונה באבנים או שיכפה עליו כלי אלא כתוב בעפר ומנין לרבות זבל דק וחול דק ושחיקת אבנים ושחיקת חרסית ונעורת פשתן דקה **עמוד ב** ונסורת דקה של נגרים וסיד וחרסית ולבינה ומגופה שכתשם שכתוב וכסהו, ואין לרבות זבל גס וחול גס ולבינה ומגופה שלא כתשם כי כתוב בעפר ועדיף לרבות את הראשונים ולמעט את האחרונים שעדיף לרבות מה שהם מין עפר ולא מה שאינם מין עפר, אך קשה שנאמר שוכסהו הוא כלל ועפר הוא פרט וכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט וא"כ יכסה רק בעפר, אמר רב מרי שזה כלל שצריך לפרט שאי אפשר להבין כמה מכסה לולא פרטה התורה עפר ולא דנים אותו בכלל ופרט.

ר"נ בר רב חסדא דרש שמכסים רק בדבר שזורעים והוא מצמיח, ורבה אמר שזה דברים שאינם עיקר כמו בור ור"נ בר יצחק שאל כמה זה כבור הרי אני אמרתי את הדין הזה ויש לי ראייה ממה ששנינו שאם הלך במדבר ואין לו עפר לכסות ישחוק דינר זהב ויכסה וכן אם נסע בספינה ואין לו עפר ישורף את טליתו ויכסה ואמנם ששורף זה מובן שמצאנו שאפר נקרא עפר אך היכן מצינו שזהב הוא כעפר, אמר ר' זירא שיש פסוק ועפרות זהב לו.

שנו בברייתא שלב"ש מכסים רק בעפר וב"ה אומרים שמצאנו שאפר נקרא עפר שכתוב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, וב"ש סוברים שזה נקרא עפר שריפה אך זה לא נקרא עפר סתם, בברייתא שנו שהוסיפו עליהם פחמים כתושים וכחול ומה שמנקרים מהריחיים, ויש אומרים שכשר גם בזרניך.

רבא אומר שבשכר מה שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצוות אפר פרה ועפר סוטה ומה שלא החשיבו עפר כיסוי הדם כי זה הכשר מצוה ואין הנאה בכך, עוד אמר רבא שבשכר מה שאברהם אמר

דף פט אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצוות חוט של תכלת ורצועה של תפילין, ולכאורה מובן שתפילין זה שכר כמו שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ושנינו שר"א הגדול אמר שזה נאמר על התפילין שבראש אך קשה מה השכר הגדול של חוט של תכלת, ויש לבאר כדברי הברייתא שמביאה שר"מ אמר שתכלת שונה מכל הצבעים כי היא דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד כמו

דף פז אין ללמוד מתלמידי רב שאמרו שכשאמר שהוא יברך נאסר לשתות כי אי אפשר לשתות ולברך בבת אחת אך ניתן לשחוט ביד אחת ולכסות בידו האחרת.

משנה אם שחט ולא כיסה וראהו אחר חייב לכסות אם כסה והתגלה פטור מלכסות ואם הרוח כסתה חייב לכסות. **גמרא** שנו בברייתא על הפסוק ושפך וכסה במה ששפך יכסה אם שחט ולא כסה ואחר ראהו חייב לכסות, שכתוב ואומר לבני ישראל וזה אזהרה לכל בני ישראל ובברייתא אחרת שנינו ושפך וכסה במה ששפך בו יכסה שלא יכסה ברגל כדי שהמצוות לא יהיו בזויות עליו, ובברייתא אחרת שנינו ושפך וכסה מי ששפך הוא יכסה, והיה מעשה שאחד שחט וחבירו קדם וכסה ורבן גמליאל חייבו לשלם לו מאה זהובים, והסתפקו אם זה שכר המצוה או שכר הברכה והנ"מ היא לגבי ברכת המזון שזה מצוה אחת שיש בה ד' ברכות שאם זה שכר ברכה יצטרך לשלם ארבעים, ולכאורה יש להוכיח ממה שצדוקי אחד שאל את רבי שכתוב הנה יוצר הרים ובורא רוח א"כ מי שיצר את ההרים לא ברא את הרוח ומי שברא רוח לא יצר את ההרים, אמר לו שוטה המשך לסוף הפסוק שכתוב ה' צבקות שמו, אמר לו הצדוקי חכה לי ג' ימים שאשיב לך תשובה ורבי ישב ג' תעניות וכשרצה לברך אמרו לו שהצדוקי עומד בפתח ואמר רבי את הפסוק ויתנו בברותי ראש, ורבי יצא וראה שהוא צדוקי אחר שבא לבשר לו שאויבו לא מצא תשובה ועלה לגג ונפל ומת, אמר לו רבי רצונך לסעוד אצלי והוא הסכים ואחרי שאכלו ושתו אמר לו רבי האם תשתה כוס של ברכה או שתקבל מ' זהובים אמר לו אשתה כוס של ברכה ויצאה בת קול ואמרה כוס של ברכה ישוה ארבעים זהובים, ור' יצחק אמר שמשפחתו של אותו צדוקי עדיין מצויה אצל גדולי רומי ושמה משפחת בר לויאנוס.

המשנה אומרת שאם כסה והתגלה אינו חייב לכסות ורב אחא בר רבא אמר לרב אשי מה החילוק בין זה להשבת אבידה ששנינו השב אפילו ק' פעמים, אמר לו רב אשי ששם אין מיעוט וכאן יש מיעוט וכסהו.

רבה בר בר חנה אומר בשם ר' יוחנן שבכיסהו הרוח חייב לכסות רק אם הוא חזר והתגלה אך אם הוא מכוסה אינו חייב לגלותו ולכסותו, ויש להקשות א"כ מדוע כשהתגלה חייב לכסות הרי הוא נדחה ממצותו, ורב פפא הוכיח מזה שאין דיחוי במצוות ומה ששנינו שאם שחט ונבלע הדם בקרקע חייב לכסות מדובר כשרישומו ניכר.

משנה אם דם התערב במים אם יש בו מראה דם חייב לכסות ואם הוא התערב ביין מחשבים את היין כאילו הוא מים ואם התערב בדם בהמה **עמוד ב** או בדם הקזה של חיה מחשבים כאילו הוא מים ור' יהודה סובר שדם לא מבטל דם, דם שניתו והדם שעל הסכין חייב לכסות ואמר ר' יהודה שזה רק אם נשאר רק הדם הזה אך אם יש עדיין דם חוץ ממנו פטור מלכסות. **גמרא** שנינו בזבחים שאם דם התערב במים אם יש בו מראה דם הוא כשר ואם הוא התערב ביין מחשבים כאילו הוא מים אם הוא התערב בדם בהמה או חיה רואים כאילו הוא מים ור' יהודה סובר שדם לא מבטל דם ואמר ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן שכל זה כשנפלו מים לדם אך אם דם נפל למים הראשון ראשון שנכנס בטל, ורב פפא אומר שלענין כיסוי הוא לא בטל שאין דיחוי לגבי מצוות.

רב יהודה אומר בשם שמואל שכל מראה אדמומית בתערובת דם ומים מכפרים וגם מכשירים וחייבים בכיסוי, וקשה מה החידוש הרי שנינו כבר לענין כיסוי וכפרה ויש לומר שהחידוש הוא שהם מכשירים, אך קשה שממה נפשך זה מכשיר מצד דם או מצד מים ויש לומר שמדובר שהוא עירב את הדם במי גשמים אך יש לדחות שאם הוא לקח מי גשמים ונתן בדם א"כ הוא החשיב את המים הללו ויש לומר שמדובר שהתערב מאליו, ורב אסי מנהרביל מבאר ששמואל דיבר בצלולית הדם שנאספה אחר קרישת דם, ור' ירמיה מדפתי אומר שענוש כרת על דם זה ודוקא כשיש בו כזית ובברייתא שנינו שזה מטמא באהל ודוקא כשיש בו שיעור רביעית.

שנינו באהלות שכל משקי המת טהורים חוץ מדמו וכל מראה האדמומית שבו מטמאים באהל ויש להקשות שלגבי טבול יום

שכתוב ויראו את אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכתוב כמראה אבן ספיר דמות כסא.

ר' אבא אומר שקשה לעשות תשובה על גזל שנאכל כבר שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים להחזירו כמו שכתוב בלעדי רק אשר כלו הנערים.

אמר ר' יוחנן בשם ר' אבא בן ר' ש שבכל מקום שמוציאים את דברי ר' יוסי הגלילי בהגדה יש לעשות את האזנים כאפרכסת שכתוב בפסוק לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם שהקב"ה אמר לישראל גם כשאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים אתכם לפני, נתתי גדולה לאברהם והוא אמר אנכי עפר ואפר, וכשמשא ואהרן קבלו גדולה הם אמרו ונחנו מה, ודוד אמר ואנכי תולעת ולא איש אך בעכו"ם שקבלו גדולה הם חטאו בה שכשנמרוד קבל גדולה נאמר שם הבה נבנה לנו עיר, ופרעה אמר מי ה', וסנחריב אמר מי בכל אלוהי הארצות, ונבוכדנצר אמר אעלה על במתי עב, וחירם מלך צור אמר מושב אלוקים ישבתי בלב ימים.

רבא אמר ויש אומרים בשם ר' יוחנן שגדול מה שנאמר במשה ואהרן ממה שנאמר באברהם שבאברהם כתוב ואנכי עפר ואפר ובמשה ואהרן כתוב ונחנו מה, עוד אמר רבא או ר' יוחנן שהעולם לא מתקיים אלא בשביל משה ואהרן שכתוב ונחנו מה וכתוב תולה ארץ על בלימה, ור' אילעא מפרש שהעולם לא מתקיים אלא בשביל מי שבולם עצמו בשעת מריבה כמו שכתוב תולה ארץ על בלימה, ור' אבהו אומר שהעולם מתקיים על מי ששם עצמו כמי שאינו שכתוב ומתחת זרועות עולם.

ר' יצחק מפרש את הפסוק האומנם אלם צדק תדברו מישרים תשפוטו בני אדם שאומנותו של אדם בעוה"ז לשים את עצמו כאלם, ואין לומר שגם לדברי תורה שכתוב צדק תדברו, ואין לומר שהוא יכול להגיס בדעתו שכתוב מישרים תשפטו בני אדם.

ר' זירא אמר ויש אומרים בשם רבה בר ירמיה שמותר לכסות את הדם בעפר עיר הנדחת אך לכאורה זה איסור הנאה אלא מדובר בעפר הקרקע עצמו שכתוב ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה שרק מה שמחוסר רק לקבוץ ולשרוף ואילו העפר מחוסר תלישה קביצה ושריפה, ורבא אומר שמצוות לא נתנו להנות מהם, וכשאמר רבינא שמועה זו הקשה לו רב רחומי ששנינו שופר של ע"ז לא יתקע בו ומשמע שאם תקע לא יצא ורואים שאסרו גם במצוות, ויש לדחות שאכן אם תקע יצא, ואין להוכיח ממה ששנינו שלולב של ע"ז לא יטול ומשמע שלא יצא, שיש לומר שאם לא נטל יצא, אך קשה ששנינו להדיא שאם תקע לא יצא ואם נטל לולב לא יצא, ומבאר רב אשי שבשופר ולולב נאמר שיעור **עמוד ב** ובע"ז שעומד להשרף השיעור הוא כנכתת ואילו בעפר לכיסוי כמה שהוא נכתת הוא מעולה יותר לכיסוי.

פרק גיד הנשה

משנה איסור גיד הנשה נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בחולין ובמוקדשים, והוא נוהג בבהמה וחייה בירך ימין ובירך שמאל ואינו נוהג בעוף כי אין לו כף אך הוא נוהג בשליל ור' יהודה סובר שהוא לא נוהג בשליל והחלב של שליל מותר, והטבחים לא נאמנים על גיד הנשה וחכמים אומרים שהטבחים נאמנים על גיד וחלב. **גמרא** יש להקשות מדוע המשנה מפרשת שגיד נוהג במוקדשים הרי זה פשוט שכשהוא קדוש לא פקע ממנו איסור גיד, ואין לומר שבגידים יש איסור בטעם שנאסור מצד הקדש ולכן איסור מוקדשים חל על איסור גיד שא"כ יש לשנות שמוקדשים נוהג בגיד, אלא יש לומר שהתנא סובר שאין בגידים איסור נותן טעם וא"כ אין איסור מוקדשים אלא איסור גיד, אך קשה הרי שנינו לקמן שאם התבשל הירך עם גיד הנשה אם יש בו נותן טעם היא אסורה, ויש לפרש שהמשנה מחדשת גם בולדות של קדשים ולפי הצד שגיד נוהג בשליל והקדושה של וולד קדשים מתחילה כבר במעי אמם ואיסור הגיד והקדשים באים כאחד, אך קשה שאי אפשר לפרש בשליל שהרי בהמשך נאמר נוהג בשליל משמע שבתחילה לא מדובר בשליל ויש לומר שהמשנה באה לומר שבשליל נחלקו ר' יהודה ורבנן, אך קשה שלא ניתן לומר שאיסור גיד והקדש באו כאחד שהרי שנינו שעל מה הניזר מגלח על מת קזית מהמת והקשו על כך שאם מגלח על קזית מהמת ודאי יגלח על כולו ומבאר ר' יוחנן שהמשנה מחדשת בנפל שעדיין לא נקשרו אבריו בגידים,

דף צ א"כ מוכח שאיסור ההקדש קדם לאיסור גיד, ויש לומר שאיסור גיד יכול לחול על איסור מוקדשים כי הוא איסור חמור שנוהג גם בבני נח, ויש לדחות שר' יהודה הוא שאמר סברא זו לקמן והרי משנתינו לא כר' יהודה ששנינו שהוא נוהג בחיה ובהמה בירך ימין ובירך שמאל, ויש לומר שהתנא סובר כר' יהודה לענין שהוא נוהג בבני נח והוא חולק על ר' יהודה לענין ירך שמאל, אך יש

לדחות שר' יהודה אמר סברא זו בטמאה שהיא איסור לאו אך לא לגבי מוקדשים שזה איסור כרת אלא יש לומר שמדובר בככור שהוא קדוש רק ביציאתו מהרחם ולכן איסור גיד קדם לאיסור הקדש, ועוד יש לומר שהתנא סובר שולדות קדשים קדושים בהוייתן בלידה.

ר' חייא בר יוסף אומר שאיסור גיד נוהג רק בקדשים הנאכלים אבל זה לא נוהג בקדשים שאינם נאכלים, ור' יוחנן אומר שאיסור גיד נוהג גם בקדשים שאינם נאכלים, ואמר רב פפא שר' חייא לא חולק על ר' יוחנן אלא שר' חייא אמר שאין איסור בהעלאה של הגיד ור' יוחנן מדבר על מלקות שודאי לוקה באכל גיד של קדשים של נאכלים, ור"נ בר יצחק אומר שהם נחלקו גם לגבי העלאה שר' חייא מתיר ור' יוחנן אסר ששנינו על הפסוק והקטיר הכהן את הכל המזבחה שהוא בא לרבות עצמות וגידיו קרניים וטלפיים, ואין לומר שגם בפרשו יעלה אותם כי כתוב ועשית עולותיך הבשר והדם, ואין לומר שרק בשר ודם ויחלוץ את העצמות והגידים קודם העלאתם למזבח אלא לומדים מהפסוק את הכל שמקטיר את הכל ורק מה שמחובר יעלה ומה שפרש אפילו כשהוא בראש המזבח ירד, ורבי הוא הסובר שאם פרשו ירדו ששנינו על הפסוק והקטיר הכהן את הכל לרבות את העצמות והגידים הקרניים והטלפיים ואפילו פרשו ומה שכתוב ועשית עולותיך הבשר והדם מדובר כשפקעו ולומדים מכאן שרק את הבשר שמתעכל מחזירים ולא מחזירים את הגידים והעצמות אף כשהחלו להתעכל ורבי אומר שכתוב בפסוק אחד והקטיר הכהן את הכל וזה ריבוי ובפסוק הנוסף כתוב ועשית עולותיך הבשר והדם וזה מיעוט ולומדים מכאן שהמחזירים יעלו ומה שפרש אפילו הוא בראש המזבח ירד, ורבנן סוברים שלא צריך פסוק לרבות מחזירים שהרי הם חלק מראש העולה אלא הפסוק בא לרבות פרשו ורבי סובר שלא צריך לרבות מחזירים של דבר התר **עמוד ב** אלא הפסוק בא לרבות גיד הנשה במחובר, ורבנן סוברים שלא מעלים אותו שהרי נאמר ממשקה ישראל שמקריבים רק מהמותר לישראל ורבי סובר שגיד הוא לא פחות מחלב ודם שהם עולים גם כשהם אסורים לישראל, ורבנן סוברים שאין להוכיח מחלב ודם שמצותם היא בכך.

רב הונא אומר שיחלוץ את הגיד של עולה לתפוח ורב חסדא אמר אדוני פרש דבריך הרי לא כתוב על כן לא יאכל המזבח אלא לא יאכלו בני ישראל, ורב הונא סבר שמקטיר רק כמו משקה ישראל מהמותר לישראל, ויש להקשות ששנינו שגיד הנשה של שלמים מכבדו לאמה ושל עולה מעלהו משמע שמעלהו ומקטירו, ויש לדחות שמעלהו וחולץ אותו ומה שצריך להעלותו אף שהוא חולץ אותו כדי שהוא יגיע למעלה שלם משם הקריבהו נא לפחתך, ושנינו בברייתא כדברי רב הונא שגיד הנשה של שלמים מכבדו לאמה ושל עולה חולצו לתפוח.

שנינו במסכת תמיד שהתפוח היה באמצע המזבח ולפעמים היה עליו כשלש מאות כור ואמר רבא שהמשנה נקטה בלשון גוזמא, וכן מה ששנינו השקו את התמיד בכוס של זהב זה גוזמא, ורב אמי אומר שהתורה דברה בלשון הואי וכן הנביאים דברו בלשון הואי וכן החכמים דברו בלשון הואי, חכמים דברו בלשון הואי כנ"ל, בתורה כתוב לשון הואי שנאמר ערים גדולות ובצורות בשמים, והנביאים דברו בלשון הואי שנאמר ותבקע ארץ לקולם, ור' יצחק בר נחמני אמר בשם שמואל שבג' מקומות דברו חכמים לשון הואי והם: תפוח גפן ופרוכת, תפוח כנ"ל, גפן כמו ששנינו שבפתח ההיכל עמדה גפן מזהב שהיתה מודלת על כלונסאות ומי שהיה מתנדב הביא גרגיר או אשכול ותלה בה ור"א בן ר' צדוק אמר שהיה מעשה שנמנו ג' מאות כהנים לפנותה, ובפרוכת שנינו שרשב"ג אמר בשם ר"ש הסגן שעובי הפרוכת הוא טפח והיא נארגה בע"ב נירים ובכל נימה שלה היו כ"ד חוטים וארכה היה מ' אמה ורחבה כ' אמה והיא נעשתה מפ"ב ריבוא חוטים ועשו שטים בשנה וג' מאות כהנים הטבילו אותה.

משנתינו שגיד הנשה נוהג בימין ובשמאל לא כר' יהודה ששנינו שר' יהודה אמר שגיד הנשה נוהג באחת והדעת נותנת שהיא בימין, והסתפקו אם פשוט לר' יהודה שזה ימין ודעת הכוונה דעת תורה או שעדיין הוא מסתפק והדעת הכוונה דעת נוטה, ויש להוכיח ממה ששנינו שהעצמות והגידים והטלפיים שנשארו מהפסח ישרפו בששה עשר והסתפקו באיזה גידים מדובר אם הם גידי בשר מדוע לא אכלום ואם מדובר בגידי הצואר הרי הם לא בשר ומדוע לא זרקום, וביאר רב חסדא שמדובר בגיד הנשה וכו' יהודה שהוא נוהג רק באחת וזה מובן רק אם ר' יהודה עדיין מסתפק אך אם פשוט לו שרק ימין אסורה א"כ את יאכל של שמאל וזירוק את של ימין, ורב אחא בר רב איקא אומר שניתן לומר שהיה פשוט לר' יהודה אך

מדובר שהוכרו הגידים והתערבו אח"כ ולא יודעים מה של ימין ומה של שמאל,

דף צא ורב אשי אומר שמדובר בשמנו של גיד ששנינו ששמנו מותר אך ישראל קדושים נהגו בו איסור, ורבינא אומר שזה כדברי רב יהודה בשם שמואל שאומר שיש שני גידים אחד הסמוך לעצם אסור וחייבים עליו והחיצון הסמוך לבשר אסור ולא חייבים עליו ואותו שורפים בט"ז, ויש להוכיח ממה ששנינו שאם אכל כזית מזה ומזה חייב שמונים ולר' יהודה לוקה רק מ', וזה מובן רק אם פשוט לר' יהודה אך אם ר' יהודה עדיין מסתפק מדוע חייב הרי ר' יהודה סובר שהתראת ספק אינה התראה כמו ששנינו שבספק שהוא בן ט' לאחד או בן ז' לאחר והכה או קילל אחד ואח"כ הכה או קילל את האחר או שהכה או קילל את שניהם יחד חייב ור' יהודה סובר שחייב רק בבית אחת ולא בזה אחר זה, ויש לומר שהתנא הזה סובר כמו דעת התנא בר' יהודה שהתראת ספק שמה התראה ששנינו על הפסוק לא תותירו ממנו עד בוקר שלר' יהודה הפסוק נותן עשה אחר לא תעשה לומר שלא לוקים עליו ור' יעקב סובר שלא לוקים משום שזה לאו שאין בו מעשה וא"כ לר' יהודה לולא שזה ניתק לעשה לוקים עליו אף שזה התראת ספק, ויש להוכיח ממה ששנינו שאם אכל שני גידים משני יריכות ומב' בהמות לוקה שמונים ולר' יהודה לוקה רק ארבעים וממה שכתוב משני יריכות משמע ששניהם לאיסור והחידוש הוא לר' יהודה וא"כ פשוט לו שלוקה, אך קשה שאם לוקה מדוע כתוב כאן שלוקה רק מ' ולא פ' ויש לומר שמדובר שאין בו כזית ושנינו בברייתא שחייב גם אם אכלו פחות מכזית ור' יהודה סובר שחייב רק בכזית.

רבא מבאר שהטעם שהתורה מחייבת בימין שכתוב בפסוק הירך והיא המיומנת שבירך ורבנן סוברים שהפסוק מלמד שהאיסור מתפשט בכך הירך למעט שהגיד החיצון אינו אסור וריב"ל אומר שבפסוק כתוב בהאבקו עמו והיינו כדרך שאדם חובק את חביו וידו מגיעה לכף ימינו של חבירו, ורב שמואל בר נחמני אומר שהמלאך נדמה ליעקב כעכו"ם ששנינו שאם ישראל נלוה לעכו"ם בדרך יטפול אותו לימינו, ורב שמואל בר אחא אמר לפני רב פאס בן רבא בר עולא שהמלאך נגלה ליעקב כת"ח ושנינו שהמהלך לימין רבו הוא בור, ורבנן סוברים שהמלאך בא מאחוריו והכהו בשני ירכיו, ורבנן ידרשו בפסוק בהאבקו עמו כדברי ריב"ל שלמדו מכאן שהם העלו אבק עד כסא הכבוד שכאן כתוב בהאבקו עמו וכתוב וענן אבק רגליו.

עוד אמר ריב"ל שהוא נקרא גיד הנשה שהוא נשה וקפץ ממקומו ועלה וכמו שכתוב נשתה גבורתם היו לנשים.

ר' יוסי בר חנינא דרש בפסוק דבר שלח ביעקב ונפל בישראל, דבר שלח היינו גיד הנשה ונפל בישראל שאיסורו פשוט בכל ישראל, עוד אמר ר' יוסי בר' חנינא על הפסוק וטבוח טבח והכן, טבוח טבח, שיוסף אמר לאשר על ביתו לפרוע להם את בית השחיטה, והכן, שיטול את הגיד וכמ"ד שגיד הנשה נאסר לבני נח.

ר"א דרש בפסוק ויותר יעקב לבו שהוא נשאר עבור פכים קטנים ללמד שצדיקים ממונם חביב עליהם מגופם כי הם לא פושטים ידיהם בגול.

ר' יצחק דרש בפסוק ויאבק איש עמו עד עלות השחר שת"ח לא יצא יחידי בלילה, ור' אבא בר כהנא למד את זה **עמוד ב** מהפסוק הנה הוא זורה את גורן השעורים שבועז לא חזר לביתו בלילה, ור' אבהו למד מהפסוק וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ורבנן למדו מהפסוק לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והיינו בזמן שרואים, ורב למד מהפסוק ויזרח לו השמש.

ר"ע אמר שהוא שאל את ר"ג ור' יהושע באטליו של אימאום כשהלכו לקנות בהמה למשתה בנו של ר"ג מדוע כתוב בפסוק ויזרח לו השמש הרי השמש זרחה לכל העולם ור' יצחק ביאר שהשמש ששקעה עבורו זרחה עכשיו עבורו, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרונה וכתוב ויפגע במקום וכשהגיע לחרן הוא אמר היתכן שעברתי על המקום שאבותי התפללו ואני לא התפללתי ונתן דעתו לחזור וקפצה לו הארץ ואמר הקב"ה הצדיק בא לבית מלוני ויפטר בלי לינה, לכן נאמר כי בא השמש, ואותה שמש זרחה עבורו.

נאמר ויקח מאבני המקום וכתוב אח"כ ויקח את האבן מבאר ר' יצחק שכל האבנים התקבצו למקום אחד וכל אחת אמרה עלי יניח צדיק את ראשו ואז כולן נבלעו באחת.

נאמר והנה סולם מוצב ארצה ושנינו שרחבו של הסולם הוא ח' אלפים פרסאות שכתוב והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו שנים עולים ושנים יורדים ויחד הם ד' ושנינו על המלאכים גויתו כתרשיש ומקובל לנו שתרשיש רחבה ב' אלפים פרסאות.

שנו בברייתא שהמלאכים עלו וראו בדיוקנו של מעלה ואח"כ ירדו וראו בדיוקנו של יעקב ורצו לסכנו ומיד נאמר והנה ה' ניצב עליו, ואמר ר"ל שלולא כתוב כך אי אפשר לומר כך שזה כאדם שמגן על בנו.

את הפסוק הארץ אשר אתה שוכב עליה מבאר ר' יצחק שמרומז כאן שהקב"ה קיפל את כל א"י תחתיו לרמוז שהארץ תהיה נוחה להכבש לבניו.

המלאך אמר שלחני כי עלה השחר ויעקב שאל אותו וכי אתה גנב או קוביוסטוס שמפחד מהשחר אמר לו אני מלאך ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו וזה ראה לדברי רב חננאל שאמר בשם רב שג' כיתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ה' צבקות, ויש להקשות ששנינו שישראל חביבים על המקום יותר ממלאכי השרת שישראל אומרים שירה בכל שעה ואילו המלאכים אומרים שירה פעם ביום ויש אומרים פעם בשבוע ויש אומרים פעם בחודש ויש אומרים פעם בשנה ויש אומרים פעם בשבע שנים ויש אומרים פעם ביובל ויש אומרים פעם בעולם, ועוד, שישראל אומרים שירה אחר שתי תיבות שנאמר שמע ישראל ה' ומלאכי השרת לא מזכירים את השם אלא אחר ג' תיבות כמו שכתוב קדוש קדוש קדוש ה' צבקות, ועוד שמלאכי השרת לא אומרים שירה למעלה עד שישראל יאמרו למטה שכתוב ברוך יחד כוכבי בוקר ואחרי זה נאמר ויריעו כל בני אלוקים, אלא יש לומר בדברי רב חננאל שאחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש קדוש קדוש ה' צבקות, ויש להקשות שבשירה של ברוך כבוד ה' ממקומו המלאכים אומרים שם אחרי שני תיבות,

דף צב יש לומר שרק האופנים אומרים ברוך, ועוד יש לומר שאחר שניתן רשות למלאכים להזכיר בקדוש הם אומרים בברוך גם אחר ב' תיבות.

שנינו על הפסוק וישר אל מלאך ויוכל בכה והתחנן לו ולא משמע מי שר מי וכשנאמר אח"כ כי שרית עם אלוקים ואם אנשים א"כ יעקב הוא שנעשה שר למלאך, ולא משמע מי בכה וכשנאמר אח"כ ויאמר שלחני א"כ המלאך הוא שבכה ליעקב.

מה שכתוב כי שרית מבאר רבה שהוא רמז לו שעתידים שני שרים לצאת ממנו ראשי גולה בכבל והנשיא שבא"י ובוה רמז לו את הגלות.

מה שכתוב ובגפן שלושה שריגים אמר רב חייא בר אבא בשם רב שזה נאמר על שלושה שרי גאים שיצאו מישראל בכל דור לפעמים שנים בבבל ואחד בא"י ולפעמים שנים בא"י ואחד בבבל ונתנו החכמים עיניהם שהשנים בבבל הם רבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני בתו של רב, ורבא אומר שהפסוק מדבר על שלושה שרי גוים שמלמדים זכות על ישראל בכל דור.

בברייתא שנו שר"א מפרש את הפסוק **שגפן** הוא העולם **שלושה שריגים** אלו אברהם יצחק ויעקב, **והיא כפורחת עלתה נצה** אלו האמהות, **הבשילו אשכולותיה ענבים** אלו השבטים, אמר לו ר' יהושע וכי מראים לאדם בחלום מה שהיה הרי באים להראות לו מה שעתיד להיות, אלא **גפן** זה התורה **שלושה שריגים** אלו משה ואהרן ומרים, **והיא כפורחת עלתה נצה** אלו הסנהדרין, **הבשילו אשכולותיה ענבים** אלו הצדיקים שבכל דור, ור"ג אומר שעדיין צריך את פירושו של המודעי שמעמיד את הפסוק במקום אחד שר"א המודעי מפרש **שגפן** זו ירושלים **שלושה שריגים** זה מקדש מלך וכהן גדול, **והיא כפורחת עלתה נצה** אלו פרחי כהונה, **הבשילו אשכולותיה ענבים** אלו הנסכים, וריב"ל מעמיד את הפסוק במתנות, **שגפן** זו התורה **שלושה שריגים** אלו הבאר ועמוד ענן והמן, **והיא כפורחת עלתה נצה** אלו הביכורים, **הבשילו אשכולותיה ענבים** אלו הנסכים, ור' ירמיה בר אבא מפרש **שגפן** אלו ישראל כמו שנאמר גפן ממצרים תסיע **שלושה שריגים** אלו ג' רגלים שישראל עולים בהם כל שנה **והיא כפורחת** שהגיע זמנם של ישראל לפרות ולרבות כמו שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו, **עלתה נצה** שהגיע זמנם של ישראל להגאל כמו שכתוב ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, **הבשילו אשכולותיה ענבים** שהגיע זמנה של מצרים אחת אתה את כוס התרעלה, וכמו שאמר רבא שנאמר ג' כוסות במצרים אחת שהיא שתתה בימי משה ואחת בימי פרעה נכה ואחת שהיא עתידה לשתות עם כל העכו"ם, ור' אבא אמר לר' ירמיה בר אבא שכשרב דרש באגדה הוא דרש כמותך, ור"ל מבאר **גפן** שאומה זו היא כגפן הזמורות שבה הם בעלי בתים, **אשכולות** אלו הת"ח העלים אלו עמי הארץ קנוקנות שבה אלו הריקנים שבישראל ועל זה שלחו מא"י שיש להתפלל על העלים שלולא העלים לא יתקיימו האשכולות.

נאמר בפסוק ואכירה לי בחמשה עשר כסף כירה זו מכירה כמו שנאמר בקברי אשר כריתי לי בחמשה עשר זה ט"ו בניסן שנגאלו בו ממצרים, כסף אלו הצדיקים כמו שכתוב צרור הכסף לקח בידו חומר שעורים ולתך שעורים אלו מ"ה צדיקים שמתקיים בהם העולם, ולא ידוע אם ל' כאן וט"ו בא"י או ט"ו כאן ול' בא"י, וכשכתוב ואקחה שלושים הכסף ואשליך אותו בית ה' אל היוצר א"כ שלושים בא"י שהיא בית ה' וט"ו כאן, ואמר אביי שרובם מצויים בבית הכנסת שתחת היציע וכן נאמר ואומר עליהם אם טוב בעיניכם הבו שכרי ואם לא חדלו וישקלו את שכרי שלושים כסף, ור' יהודה מפרש שהשלושים הם ל' צדיקים שבאומות העולם שבהם הם מתקיימים, ועולא אומר שהשלושים הם ל' מצוות שקבלו עליהם בני נח והם מקיימים רק ג' עמוד ב שהם לא כותבים כתובה לזכרים, ולא שוקלים את בשר המת במקולים, ועוד שהם מכבדים את התורה.

המשנה אומרת שלעוף אין כף ויש להקשות הרי רואים שיש לו ויש לומר שיש לו אך אינו עגול ככף, ור' ירמיה מסתפק באופן שיש לעוף עגול או שלבהמה אינו עגול האם הולכים אחרי העוף או הבהמה הזו או שהולכים אחר מינו, ונשאר בתיקו.

נחלקו אם גיד נוהג בשליל ואמר שמואל שלכו"ע חלבו מותר ויש להקשות הרי בהמשך הם נחלקו בחלב של שליל ששינו שלר"מ נוהג בשליל וחלבו אסור ור' יהודה אומר שאינו נוהג בשליל וחלבו מותר, ואמר ר"א בשם ר' אושעיא שנחלקו בבן ט' חי ור"מ לשיטתו שהוא חי גמור וטעון שחיטה ור' יהודה לשיטתו שהוא לא טעון שחיטה, ואם שמואל דיבר על חלב הגיד הרי גם בו נחלקו ששינו שלר"מ בגיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא וחותר את שמנו מעיקרו ולר' יהודה גוממו עם השופי, ויש לומר ששמואל מדבר על חלב הגיד ושמואל מודה שלר"מ אסור מדרבנן כמו ששינו ששמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור ולכאורה זה כר"מ שהוא סובר שמדאורייתא מותר ואסור רק מדרבנן, אך יש לדחות שזה כר' יהודה ובאמת לר"מ אסור גם מדאורייתא, אך לא ניתן לומר כך שהרי יש ברייתא שגיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא ושמנו מותר והרי ר"מ הוא הסובר שמחטט אחריו וכתוב להדיא שמנו מותר.

רב יצחק בר שמואל בר מרתא אומר בשם רב שהתורה אסרה רק את הקנוקנות שהם הגידים הדקים שבו, ועולא אומר שהוא עץ ובכל זאת התורה מחייבת עליו, ואמר אביי שמסתבר כדברי עולא שכמו שרב ששת אמר בשם רב אסי שחיטים שבחלב אסורים ולא חייבים עליהם והיינו שהתורה אמרה חלב ולא חיטים שבחלב, כך בגיד התורה אמרה גיד ולא הקנוקנות שבו,

רב ששת הוסיף שהחוטים שבכוליא אסורים ולא חייבים עליהם ובלובן כוליא נחלקו רבי ור' חייא אם מותר או לא, ורבה ור' יוחנן שרשו אחריו ורב אסי גמם את החיפוי ואמר אביי שמסתבר כר' אסי שהרי ר' אבא אמר בשם רב יהודה בשם שמואל

דף צג שהחלב שהבשר חופה אותו מותר והיינו שנאמר על הכסלים ולא שבתוכם וכן לגבי כליות נאמר על הכליות ולא מה שבתוכם.

יש להקשות על דברי שמואל שר' אבא אמר בשם רב יהודה בשם שמואל שהחלב שתחת המתנים אסור אביי שהבהמה בחייה אבריה נעים ולכן החלב לא חופה את המתנים ור' יוחנן אמר שאני לא שוחט ולא בן שוחט אך אני זוכר שאמרו בבית המדרש בהמה בחייה פרוקי מפרקא שאבריה נעים.

ר' אבא אמר בשם רב יהודה בשם שמואל שחלב שעל המסס ובית הכוסות אסור וענוש עליו כרת וזה החלב שעל הקרב ועוד הוא אמר שהחלב שעל הקלבוסת שהוא מעל האליה אסור וענוש כרת וזה החלב שעל הכסלים, עוד אמר ר' אבא בשם רב יהודה בשם שמואל שהחוטים שביד אסורים אמר לו רב ספרא משה האם התורה אמרה לא לאכול בשר ורבה אמר לו משה וכי התורה אמרה לאכול דם אלא אם חתך ומלח אותו אפילו כמליחה לקדירה זה כשר.

רב יהודה אומר בשם שמואל שמגוררים אמה מהחלב של ראש המעים וזה חלב שעל הדקים.

רב יהודה אומר שהחוטים שבעוקץ בכסלים אסורים ויש בו חמשה חוטים ג' מימין וב' משמאל ג' מפוצלים לשתיים ושתיים מפוצלים לשלש שלש והנ"מ היא שאם ישלוף אותם עד שיתחממו הם ישתלפו ואם לא יש לחטט אחריהם, ואביי או רב יהודה אומרים שיש חמשה חוטים ג' אסורים מדין חלב ושנים משום דם, של הטחול והכסלים והכליא אסורים משום חלב ושל היד והלוע אסורים משום דם והנ"מ היא שאם יחתוך וימלח אותם מה שנאסר מצד דם מותר ומה שנאסר מצד חלב אסור.

רב כהנא או רב יהודה אמרו שיש חמשה קרומים שלש מהם משום חלב ושתיים משום דם של הטחול הכסלים והכליה אסורים משום חלב ושל ביצי זכר והמוח אסורים משום דם.

רב יהודה בר אושעיא קילף את הטחול בשביל לוי בנו של רב הונא בר חייה והוא גמם מלמעלה אמר לו לוי תעמיק יותר ובא אביו ואמר לו שאבי אמו אמר בשם רב והוא ר' ירמיה בר אבא שהתורה אסרה רק מה שעל הדד במקום עביו, ויש להקשות שרב המנונא אמר על מה ששינו שהקרום שעל הטחול אסור ולא חייבים עליו ואם מדובר במה שעל הדד מדוע לא חייבים עליו אלא משמע שהוא הקרום של כל הטחול, אמר לו אם כתוב איני חולק על כך.

יש להקשות ששינו בברייתא שקרום של הטחול ושל הכוליא חייבים עליו, ובטחול יש לפרש שמה שכנגד הדד חייבים עליו ועל השאר לא חייבים ובכליא יש לפרש שמה שעל הכליא הוא חלב גמור אך על הקרום שתחתיו אינו חייב.

ביצי זכר שמעורים בגופו נחלקו רב אמי ורב אסי אם מותר או לא, **עמוד ב** האוסר סובר שכיון שלא מבריאיים הביצים זה אבר מן החי והמתיר סובר שאם זה לא הסריח א"כ יש בהם חיות והאוסר סבר שזה לא הסריח בגלל שלא שלט בהם אויר והמתיר סובר שמה שהם לא הבריא זה בגלל חולשתם, ור' יוחנן אמר לרב שמן בר אבא שביצי הזכר המעורות מותרות אך אתה לא תאכל משום אל טטוש תורת אמך.

מר בר רב אשי אומר שביצי הגדי תוך שלושים ללידתו מותרים בלי קליפה ואחר ל' ללידתו כשיש בהם זרע הם אסורים ואם אין בהן זרע הם מותרים ובודקים אותם שאם יש בהם שורות אדומות הם אסורים ואם לא הם מותרים.

נחלקו רב אחא ורבינא באומצא בביצים ובורידי הצואר, בכל התורה כולה רבינא מיקל ורב אחא מחמיר והלכה כרבינא מלבד בג' דברים אלו שרב אחא מיקל ורבינא מחמיר והלכה כרב אחא להקל, נחלקו באומצא שהאדימה שאם חתכה ומלחה היא מותרת אפילו לקדירה ואם תלה אותה בשפוד הדם זב, ובהניחה על גחלים נחלקו רבינא ורב אחא שרב אחא סובר שהגחלים שואבים את הדם והוא מותר ורבינא סובר שהגחלים מצמתים את הדם באומצא, וכן נחלקו בביצי זכר ובגידי הצואר.

אם כבש את הראש ברמץ אם בית השחיטה היה למטה הדם זב והוא מותר ואם הניחה על הצדדים הדם נקפה ואסור ואם הושיבו על נחיריו אם נעץ בו משהו מותר ואם לא אסור, וללישנא בתרא אם הושיבו על בית השחיטה או על נחיריו מותר שזב הדם ואם הושיבו על הצדדים אם נעץ בו משהו מותר ואם לא אסור.

רב יהודה אומר בשם שמואל שיש שני גידים הפנימי הסמוך לעצם אסור וחייבים עליו והחיצון הסמוך לבשר אסור אך לא חייבים עליו, ויש להקשות ששינו הפנימי הסמוך לבשר ומבאר רב אחא בשם רב כהנא שהגיד הארוך חוזר ונכנס בבשר, אך קשה ששינו חיצון הסמוך לעצם ומבאר רב יהודה שרק במקום שהטבחים מגלים הגיד החיצון הוא סמוך לעצם.

אם נמצא חלב אחרי הטבח לרב יהודה אם נמצא בכשעורה ולר' יוחנן בכזית ואמר רב פפא שלא נחלקו רב יהודה דיבר להעבירו ור' יוחנן דיבר להלקותו, ואמר מר זוטרא שהשיעור של כשעורה הוא אפילו במקום אחד ובכזית זה גם בב' או ג' מקומות ולהלכה להלקותו בכזית ולהעבירו בכשעורה.

ר' חייא בר אבא אומר בשם ר' יוחנן שחזרו לומר שהטבחים נאמנים על הגיד, ומקשה ר"נ וכי הדורות האחרונים הוכשרו, ויש לבאר שבתחילה סברו כר"מ ולא האמינו לטבחים ואח"כ סברו כר' יהודה, וללישנא בתרא ר' חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן על רבנן שהם נאמנים וחזרו לומר שלא נאמנים ואמר ר"נ שבזמן הזה נאמנים ומקשים עלו וכי הדורות הוכשרו ויש לומר שבתחילה סברו כר' יהודה ואח"כ סברו כר"מ וכל עוד זכרו את שיטת ר' יהודה ונגררו אחריו אמרו שלא נאמנים וכששכחו את שיטתו ניתן להאמין להם.

רבנן הזכירו שנאמנים על החלב ויש להקשות הרי ר"מ לא הזכיר חלב ויש להכניס בדברי ר"מ שלא נאמנים על הגיד והחלב ולחכמים נאמנים.

משנה אדם יכול לשלוח ירך לנכרי עם הגיד ולא חוששים שהוא יכשיל את ישראל כי מקומו ניכר **גמרא** יש לדייק ששולח רק שלמה ולא חתוכה אך לכאורה אם מדובר במקום שלא מכריזים ניתן לשלוח גם חתוכה,